

Erfgoedkrant Haspengouw

APRIL 2019 | JAARGANG 8, NR 1

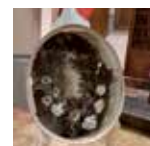

Lees in deze Erfgoedkrant verhalen van boeiende mensen die zorg dragen voor ons cultureel erfgoed en zo het verleden van Haspengouw opwekken.

ERFGOED
DAG

Hoe maakt u het?

ZONDAG
28 APRIL

Bilzen
Trommels vol eerbied

3

Borgloon
Van stroop tot biet

8

Gingelom
Zoals het klokje in
Montenaken tikt

3

Heers
Verborgen schoons

5

Hoeselt
Traditionele arken

6

Nieuwerkerken
Secreten en cancels

2

Riemst
Vereniging in de kijker:
Heemkunde Kanne

6

Sint-Truiden
Glasheldere foto's

4

Voeren
Drie Haspengouwse schatten

5

Erfgoeddag Haspengouw
28 april 2019
Volledig programma

I-IV

Erfgoed Haspengouw
CthruWALLS

7

Cultureel erfgoed? Dat zijn dagelijkse voorwerpen, uitzonderlijke kunstobjecten, archief en documenten, tradities, liedjes, dialect, ambachtelijke vaardigheden ... en alles wat we samen belangrijk vinden om te bewaren voor volgende generaties. **Erfgoed Haspengouw** wil door een dynamische werking dit erfgoed en de vele erfgoedactoren in kaart brengen, kennis en expertise delen, (leren) zorgen voor ons erfgoed en het op een publieksvriendelijke manier ontsluiten. info@erfgoedhaspengouw.be | www.erfgoedhaspengouw.be

Secreten en cancels

Een vakman beheerst niet alleen zijn vak tot in de puntjes. Een vakman is ook iemand die met heel veel passie en overgave het verhaal van zijn vakmanschap kan vertellen. Zo'n vakman, of moeten we zeggen meester, woont in Kozen: orgelbouwer Marc Nagels.

Luxemburg

Marc wist al op jonge leeftijd dat hij orgelbouwer wilde worden. Marc: 'Als tienjarig manneke zat ik in de kerk altijd omgedraaid, starend naar dat monumentale instrument achteraan'. Als zestienjarige ging hij vakantiewerk doen bij een firma in Wallonië. Daarna ging hij in de leer bij een pastoor in Namen. Marc: 'Deze pastoor was heel goed in zijn job, maar hij had niet de ambachtelijke expertise waarnaar ik op zoek was.' Die expertise maakte Marc zich eigen in Luxemburg en Duitsland.

Spatels en hamers

Marc keerde na zijn opleiding terug naar België en begon een eigen atelier in Kozen. Hij restaureert oude orgels én bouwt nieuwe. Bij al zijn werken heeft hij heel wat werktuigen nodig. Het belangrijkste is de spatel. Daarmee worden ongelijkheden weggehaald in de pijpen en wordt de intonatie bepaald. Die spatel, net zoals veel van zijn instrumenten, heeft hij zelf gemaakt. Marc: 'Na zoveel jaren ervaring weet ik wat ik nodig heb en niet alles is te koop. Dan maak je als vakman beter je materiaal zelf.'

Hoe werkt zo een orgel nu?

Marc: 'De wind zit gevangen in het secreet, het hart van een orgel. Door op de toetsen of manualen te duwen, worden de cancels geopend, dat zijn de windgangen. Deze gangen staan in verbinding met de pijpen. Een register bepaalt welke windgangen geopend zijn en welke niet. Elk register heeft 2 standen en zorgt voor de variatie in klankkleur. Het is aan de orgelbouwer om de organist een instrument te bezorgen waarin hij voldoende variatie kan leggen en zijn creativiteit kan uitbuiten.'

Orgel wist-je-datjes

Het orgel is een zeer oud instrument. De eerste varianten werden reeds door de Grieken in de 2e eeuw voor Christus gebruikt. Het werkt niet op basis van snaren, zoals een piano, maar dankzij wind. De wind wordt door toetsen en voetpedalen naar pijpen geleid. Wanneer daar de wind door gaat, klinkt het karakteristieke geluid van een orgel. Een orgel kan tot 56 toetsen (4,5 octaaf) en 30 pedalen hebben. Het aantal pijpen varieert tussen 1000 en 8000. Marc: 'Er zijn zoveel pijpen, omdat een organist de mogelijkheid heeft om heel veel variaties in zijn tonen te leggen. Dat dankzij de registers. Hoeveel registers er zijn, bepaald mee de hoeveelheid pijpen.' De wind werd vroeger aangewakkerd door een systeem van blaasbalgen. Marc: 'In Membruggen is er bijvoorbeeld nog zo'n orgel. Dan had je een organist die speelde en iemand, de koster soms, die zorgde voor de aandrijving van de blaasbalgen. Tegenwoordig wordt er gebruik gemaakt van elektrische ventilatoren.'

Orgelpositief

Hoewel Marc nog vol passie vertelt over zijn werk, gaat hij binnenkort definitief met pensioen. Marc: 'Er is nog toekomst in ons vak. Er zijn genoeg orgels die onderhoud en reparaties nodig hebben.' Af en toe komt er een organist die een duidelijk beeld heeft van wat hij wil. Marc: 'Een van mijn laatste opdrachten was ook de moeilijkste. Een Nederlandse organist wou een orgelpositief hebben. Dat is een orgel zonder voetpedalen. Maar een deel van dat orgelpositief moest ook verplaatsbaar zijn, zodat hij dat makkelijk kon meenemen voor repetities of optredens. Dat betekende voor mij heel wat denk- en tekenwerk. Ik heb er twee jaar aan gewerkt en de opdrachtgever is heel tevreden. Maar ik heb 'm toch de plannen, waar ik zoveel jaar mijn hoofd over heb gebroken, meegegeven. Ik kon ze niet meer zien.' De foto's van het werkproces heeft Marc gelukkig wel gehouden en kan je bewonderen in zijn atelier tijdens Erfgoeddag.

Zoals het klokje in Montenaken tikt

Dit jaar wordt herdacht dat ons land 75 jaar geleden door Britten en Amerikanen bevrijd werd van de Duitse bezetting: een prima aanleiding om de vele lokale verhalen uit de Tweede Wereldoorlog voor het voetlicht te halen. Rijksarchivaris Rombout Nijssen stootte in de parochie-archieven van Montenaken op het verhaal van de klokkenroof in 1943.

Erfgoed als oorlogsslachtoffer

In de categorie erfgoed waren de kerkklokken de grootste oorlogsslachtoffers. Het brons waaruit zij gegoten waren, bleek immers een gegeerde grondstof voor de oorlogsindustrie. De pastoor van Montenaken beschreef na de

Er is nog heel wat lokaal onderzoek mogelijk over het leven tijdens en na WO II. Daarom slaan Erfgoed Haspengouw en Rombout Nijssen de handen in elkaar om een nieuwe onderzoeksgids samen te stellen. Deze wordt in het najaar 2019 voorgesteld. Hou erfgoedhaspengouw.be in de gaten voor meer details.

oorlog in de parochiekroniek hoe dat in zijn kerk in zijn werk ging.

Er hingen destijds drie klokken in de kerktoren van Montenaken: de grootste woog circa 3.400 kilo, de tweede 1.672 kilo en de kleinste nog 989 kilo. Dat de bezetters met begerige ogen richting Montenaken keken, hoeft niet te verwonderen.

Op de nationale feestdag 1943 was het zo ver: *'Den 21 juli 1943 kwam de rooversbende met een camion: zij waren ongeveer 25 man. Hun aanvoerder kwam mij berichten dat zij de twee zwaarste klokken moesten wegnemen. Tien dagen hebben zij gesleuterd om de klokken neer te halen. Wijn de groote klok 1,75 m. doormeter had, moest de deur van den toren worden uitgebroken, de opening breeder gekapt, en een kolom onder het doxaal omgehaald, om doorgang te vinden. Eerst is de dikke klok dagen blijven staan onder den toren, later werd zij met de andere onder in de kerk gebracht.'*

Een kleine klok uit Neerpelt

Eens de mensen van Montenaken wisten dat de klokken uit de toren gehaald waren en weggehaald zouden worden, kwamen zij afscheid nemen: *'Dan begint een bedevaart aan onze klokken. Parochianen en oud-parochianen, geburen en vreemdelingen uit de gansche streek. Iedereen wilde DE Klok van Montenaken zien.'*

Eind augustus werd de tweede klok opgehaald: de grote klok konden ze niet laden. Omdat het vervolgens een tijdlang stil bleef, ging men in Montenaken hopen dat de Duitsers de grote klok vergeten waren. Zij werd onder de toren geschoven, de deur werd teruggeplaatst en gaten in de muur werden dichtgemetseld.

Onverwacht werd op 20 januari 1944 de kleinste klok ook uit de toren gehaald.

In de plaats kreeg de parochie een klokje van 300 kilo, dat in Neerpelt ontvreemd was. In de weken daarna werd beslist dat ook de grote klok mee moest. Omdat zij te zwaar was, werd beslist haar ter plekke in stukken te slaan. De voorhamers van de klokkenrovers haalden echter niets uit. Uiteindelijk werd er een hydraulische pers aangesleept, waarmee men de klok deed barsten. Het zou nog jaren duren voor er in Montenaken weer deftig klokgelui te horen was.

Bilzen

Trommels vol eerbied

Heemkringen zijn de hoeders van het lokale erfgoed en doen er alles aan om waardevolle objecten voor het nageslacht te beschermen. Zo signaleerde de Heemkring van Rosmeer dat er op het kerkhof van dit Bilzerse dorp nog twee graftrommels lagen die dringend aan conservatie toe waren. Voor dit delicate werk werd de Universiteit van Antwerpen ingeschakeld.

Leonard Verbeelen

Een van de trommels behoort toe aan Leonard Verbeelen. Leonard werd geboren op 10 juli 1899 in Rosmeer. Tijdens de laatste jaren van WO I meldde hij zich aan als vrijwilliger aan het front. Hij keerde veilig terug, maar overleed op 32-jarige leeftijd. De inwoners van Rosmeer hebben voor hem toen een graftrommel laten maken.

De naam van de andere trommel is onbekend. Op oude foto's van het kerkhof is te zien dat er

Maria-Cornelia Thysen

Ook in Grote-Spouwen (Bilzen) werd een graftrommel gevonden. Hij behoort toe aan Maria-Cornelia Thysen, een meisje dat in 1939 op 13-jarige leeftijd stierf aan TBC. De trommel werd geschonken door haar klasgenoten. Hij werd samen met de twee trommels van Rosmeer gerestaureerd aan de Universiteit Antwerpen. De bijzondere conservatie werd in beeld gebracht door Haspengouw.TV. De reportage is te bekijken via erfgoedhaspengouw.be

vroeger meerdere trommels waren. Deze zijn helaas verdwenen. De heemkring beseftte dat er dringend actie ondernomen moest worden om de laatste twee trommels te bewaren. Zij getuigen immers van een mooie - maar in onbruik geraakte en bijna vergeten - traditie. Na overleg met Veerle Vansant van IOED Oost werden de trommels weggehaald van het kerkhof om ze geen verdere schade toe te brengen.

Uniek onderzoeksonderwerp

Veerle nam contact op met de opleiding Conservatie-Restauratie van de Universiteit Antwerpen met de vraag of zij de trommels konden conserveren. Voor het team van professor Patrick Storme was dit de eerste keer in dertig jaar dat ze geconfronteerd werden met zulke graftrommels. Ze waren zeer enthousiast om aan deze delicate opdracht te beginnen. Fondsen voor de conservatie werden gezocht en gevonden bij de Stad Bilzen en Erfgoed Haspengouw. Na uitvoerig onderzoek kregen de graftrommels een uitgebreide behandeling.

Veilig thuis

De graftrommels hebben hun oorspronkelijke glans weer. Ze keerden eind vorig jaar terug naar Rosmeer. Daar worden ze veilig bewaard in de Sint-Pieterskerk. De lokale heemkundige kring verdient een bloemetje!

Bloemenkrans

Graftrommels waren bedoeld om een bloemenkrans te imiteren op een graf. Zij behielden langere tijd hun mooie uiterlijk. De trommels werden gemaakt uit zink of verzinkt ijzer en afgedekt met een glasplaat. Onder de glasplaat bevond zich een krans van bloemen of bladeren en de naam van de overledene. De krans en de naam werden gemaakt uit zink, ijzer of aluminium.

Oproep!

Graftrommels werden veel gebruikt in de periode 1875 - 1940, maar zijn tegenwoordig amper terug te vinden op onze kerkhoven. Heb je nog weet van een graftrommel in Haspengouw? Geef ons dan een seintje via info@erfgoedhaspengouw.be.

Glasheldere foto's

De voorbije maanden zijn de vrijwilligers van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Sint-Truiden druk in de weer geweest om 764 glasnegatieven te reinigen, te digitaliseren en opnieuw in te pakken. Mark Duser, een van de vrijwilligers, geeft meer tekst en uitleg over dit bijzondere project.

Familie Govaerts

Mark: 'Het idee van dit project is ontstaan bij de voorstelling van het project 'Dit zien wij' van de Provincie Limburg. Robrecht Jansen van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK) kwam daar spreken over de glasnegatieven die de Duitse bezetters hadden gemaakt. Dat deed ons eraan denken dat er bij een van onze leden ook nog dozen stonden met dergelijke glasnegatieven. Die dozen komen uit het familie-archief Govaerts. Jan Govaerts was een welstellende middenstander uit Sint-Truiden eind 19e, begin 20e eeuw. Als amateurfotograaf maakte hij heel wat foto's van de familie, evenementen in Sint-Truiden, monumenten in Haspengouw en over het leven in een familiebedrijf. In totaal gaat het over 764 foto's in verschillende formaten. Dat betekent dat hij minstens drie fototoestellen had, waaronder één dat kon zorgen voor een 3D-effect.'

„ Deze collectie glasnegatieven is voor Sint-Truiden en de ruime omgeving een belangrijk bron over die periode.

Zuurvrij jasje

Mark: 'Deze collectie glasnegatieven is voor Sint-Truiden en de ruime omgeving een belangrijk bron over die periode. Zo zie je op de foto's het exterieur en interieur van enkele grote kerken in de regio vóór ingrijpende verbouwingen. We willen deze informatie niet verloren laten gaan en zijn aan de slag gegaan. Binnen onze vereniging heeft Jeroen heel wat ervaring rond het behandelen en bewaren van zulke fragiele glasnegatieven. Met een groepje van acht vrijwilligers kwamen we geregeld samen om de platen proper te maken en opnieuw te verpakken in een zuurvrij jasje. Iedere foto kreeg een unieke code en werd gedigitaliseerd door fotograaf Jan Bellen.'

Dekenaal archief

Mark: 'Doorheen het hele project werd duidelijk wat voor een unieke schat we in handen hebben. De foto's zijn van uitstekende kwaliteit en bieden een unieke inblik in het Haspengouwse en Truiense verleden. Zo is er een hele reeks foto's over de allereerste editie van de Trudofeesten in 1893.

In 2020 plannen we een uitgebreide tentoonstelling met in de hoofdrol de glasnegatieven. En de glasplaten zelf? Die zijn door de familie overhandigd aan het dekenaal archief waar ze in goede omstandigheden bewaard worden.

Trudofeesten

De Trudofeesten zijn een zevenjaarlijkse traditie in Sint-Truiden. De eerste feesten werden georganiseerd in 1893 naar aanleiding van het 1200 jaar overlijden van Trudo. Daarna duurde het tot 1956 vooraleer de feesten terug werden georganiseerd. Dit jaar worden er in de maanden september, oktober en november weer talloze activiteiten op touw gezet door verenigingen uit Sint-Truiden.

www.trudofeesten.be

Hoe maakt u het?

ZONDAG
28 APRIL

ERFGOEDDAG 2019 HASPENGOUW

Tijdens de 19e Erfgoeddag, op zondag 28 april, bent u welkom bij een 640-tal organisaties en individuele vakmannen en -vrouwen. Zij nodigen u uit om even stil te staan bij wat er allemaal komt kijken bij 'vakmanschap'. Kennis, kunde en vooral ook veel *goesting* die vaak over de generaties wordt doorgegeven, van hand tot hand.

Vlaams minister van Cultuur, Media, Jeugd en Brussel,
Sven Gatz

ALLE ACTIVITEITEN OP ERFGOEDDAG ZIJN GRATIS

**VOLG OP ERFGOEDDAG DE LIVE-VERSLAGGEVING VAN
ERFGOED HASPENGOUW**

Teksten: lokale organisatoren. Eindredactie: Erfgoed Haspengouw. Ontwerp: smets•ruppol
Foto's: Alden Biesen, Jan Bellen, Stad Bilzen, Laura Aiola, Kasteel Mariagaarde, Vedastus Hoepertingen, Nico Mombaerts,
Jean Robijns, Atelier Kersepit, STS vzw, Gemeente Riemst, Stad Sint-Truiden, Kantelink vzw, GHK Kortebos, VKG Pierlala vzw,
HK Groot-Sint-Truiden

V.U. JEROEN BELLINGS, ONDERVOORZITTER ERFGOED HASPENGOUW - CONTACTADRES: DIESTERSTRAAT 1, 3800 SINT-TRUIDEN -
MAATSCHAPPELIJKE ZETEL: KAZERNESTRAAT 13, 3800 SINT-TRUIDEN

locatie toegankelijk met rolstoelen

locatie deels toegankelijk met rolstoelen

locatie niet toegankelijk met rolstoelen

activiteit voor kinderen

Bilzen

LOCATIE ALLE ACTIVITEITEN: Landcommanderij Alden Biesen, Kasteelstraat 6, 3740 Bilzen

1. RONDLEIDING

Alden Biesen, met veel vakmanschap gerestaureerd cultureel erfgoed

In 1971 werd het kasteel van Alden Biesen volledig verwoest door een brand. De overheid restaureerde het nadien met veel vakmanschap en respect voor het cultureel erfgoed. Laat je het hele verhaal over de restauratie van Alden Biesen uit de doeken doen en maak kennis met de unieke plafondschilderingen, de fraai uitgewerkte stucplafonds, de schouwen en de vakkundig herstellende zolders.

OPENINGSUREN 12.00 – 15.00 uur

RONDLEIDING met focus op restauratie om 12.00, 13.00 en 14.00 uur.

ORGANISATIE Landcommanderij Alden Biesen

2. LEZING

Restauratie van het appartement van de landcommandeur

Vanaf 1220 was Alden Biesen in handen van de Ridder van de Duitse Orde. Na de Franse Revolutie werd Alden Biesen in 1797 openbaar verkocht en kwam het in privébezit. In 1971 brandde het kasteel af. Het werd aangekocht door de Belgische staat en vakkundig hersteld. Herbeleef de restauratie samen met een van de vaklui van toen.

OPENINGSUREN 15.00 – 16.00 uur

ORGANISATIE Landcommanderij Alden Biesen

3. WORKSHOP

Maak samen een doe-orgel!

Tijdens de orgel-workshop leer je alles over het gerestaureerde Van Pethagemorgel in

de kerk van Alden Biesen. Een specialist legt je ter plekke uit hoe het orgel eruit ziet, hoe het wordt gemaakt en hoe het klinkt. Daarna mag je zelf aan de slag met een doe-orgel. Stapsgewijs maak je een klein ambachtelijk pijporgel.

OPENINGSUREN 16.00 – 17.00 uur

ORGANISATIE Landcommanderij Alden Biesen
I.S.M. vzw Organum

4. WANDELING

De geschiedenis van de hoogstamboomgaard

Alden Biesen, een van de grootste kasteeldomeinen in de Euregio, is ook dé hoogstamboomgaard van Vlaanderen. Meer dan 40 hectare hoogstamfruitboomgaarden staan elke lente prachtig in bloei. Maak kennis met de ontluikende en bloeiende bloesems. Er wordt stilgestaan bij de rijke en boeiende geschiedenis van de streek.

START wandeling om 14.00 uur

ORGANISATIE Stad Bilzen

RESERVATIE www.bezoekbilzen.be

Op eigen houtje? Volg de bewegwijzerde route (♦) en geniet van 4 km bloesems in en rond Alden Biesen.

5. WANDELING

Kinderbloesemwandeling met fruitige verhaaltjes

Stijn Moekaers neemt kinderen en hun ouders mee op een sfeervolle verhalentocht. Onderweg maken zij kennis met Loes Bloesem en Mister B. Zij leggen de kinderen uit hoe fruit geboren wordt. En het is niet dankzij de ooeivaar deze keer. Het geheel wordt versterkt met gastoptredens van befaamde jeugdauteurs die live een illustratie van de hoofdrolspelers maken of samen met de kinderen een bloesemlied zingen.

START wandeling om 15.00 en 16.00 uur

ORGANISATIE Stad Bilzen

RESERVATIE www.bezoekbilzen.be

Voor de kinderen is er na de kinderbloesemwandeling een leuke workshop en lekker fruit.

Borgloon

6. RONDLEIDING
Ontdek de rijke geschiedenis van het Brigittijnenklooster Nieuwland

Onder leiding van een deskundige gids krijg je een inkijk in de verhalen die verbonden zijn aan het klooster Nieuwland. Dit prachtige klooster, momenteel onderwerp van herbestemming, herbergt heel wat unieke verhalen. Kom langs en neem een kijk achter de kloostermuren.

OPENINGSUREN 10.00 – 18.00 uur
RONDLEIDINGEN om 11.00, 14.00, en 16.00 uur

LOCATIE Brigittijnenklooster, Nieuwland 11, 3840 Borgloon

ORGANISATIE Erfgoedraad Borgloon

I.S.M. Stad Borgloon

7. TENTOONSTELLING
Loonse vlaggen en vaandels

De geschiedenis van het rijke Loonse verenigingsleven wordt getoond in een tentoonstelling door de erfgoedraad, waarbij vlaggen en vaandels het hoofdonderwerp zullen zijn. In het tot de verbeelding sprekende klooster van Nieuwland belichten we de verhalen van al deze Loonse verenigingen en hun tradities. Ook is er aandacht voor conservering en restauratie van vlaggen.

OPENINGSUREN 10.00 – 18.00 uur

LOCATIE Brigittijnenklooster Nieuwland Nieuwland 11, 3840 Borgloon

ORGANISATIE Erfgoedraad Borgloon

I.S.M. Stad Borgloon

Het klooster van Nieuwland is momenteel onderwerp van herbestemming. Dit is een unieke kans om de kloostersite te bezoeken.

10. WORKSHOP
Maak je eigen Odiliaschrijn

In een creatieve workshop maken kinderen zelf een miniatuur kunstwerk, gebaseerd op het goed bewaarde Odiliaschrijn, topstuk uit de erfgoedcollectie van het klooster van Colen. Plezier gegarandeerd voor jong en oud.

8. RONDLEIDING
Uitzonderlijk bewaard! Het wondermooie klooster van Colen

De zusters van het klooster van Colen dragen al jaren goed zorg voor hun waardevol erfgoed. Hoe houden zij hun klooster en de inboedel in optimale staat? Ontdek dit tijdens de rondleiding en maak kennis met een aantal van de goed bewaarde schatten uit deze abdij, waaronder de stoel van Sint-Lutgardis en het Odiliaschrijn.

OPENINGSUREN 11.30 – 17.00 uur

LOCATIE Klooster van Colen Colenstraat 1, 3840 Borgloon

ORGANISATIE Klooster van Colen

I.S.M. Werkgroep CoLoHa

De kerk en sacristie betreden kan enkel met de trap (vijf trappen). Er is geen hellend vlak aanwezig. De kloostersite zelf is wel bereikbaar voor rolstoelgebruikers.

9. WANDELING
Cum va l'anima toia? Hoe gaat het met je ziel?

Ga op zoek naar innerlijke rust en stilte in de kloostertuin van Colen. Kijk, luister, proef, ruik en voel om te ontdekken wat de omgeving, de natuur, de bomen en planten je te vertellen hebben, hierbij de woorden van Bernardus van Clairvaux indachtig: 'Je zult in bossen meer vinden dan in boeken. De bomen en de stenen zullen je dingen leren die geen mens je kan vertellen'.

OPENINGSUREN 13.30 – 17.00 uur

VERTREK Geleide wandeling om 13.30, 15.00 en 16.30 uur

LOCATIE Kloostersite Colen Colenstraat 1, 3840 Borgloon

ORGANISATIE Hartig Haspengouw

I.S.M. Klooster van Colen en Werkgroep CoLoHa

OPENINGSUREN 13.00 – 17.00 uur

LOCATIE Abdij Mariënlof Colenstraat 1, 3840 Borgloon

ORGANISATIE Werkgroep CoLoHa

I.S.M. Zusters van Abdij Mariënlof en Hogeschool PXL Hasselt

11. TENTOONSTELLING
De staakmadonna en andere schatten uit de Sint-Vedastuskerk van Hoepertingen

Onlangs werd de staakmadonna of de 'processie-Lieve-Vrouw' van de Hoepertingse Sint-Vedastuskerk gerestaureerd. Tijdens die restauratie gaf het beeld heel wat van zijn geheimen prijs. Benieuwd? Restauratrice, Kathy Vincke, geeft je meer uitleg. Behalve het beeld worden nog verschillende andere voorwerpen uit het Loonse religieuze erfgoed tentoongesteld.

OPENINGSUREN 13.00 – 17.00 uur

LOCATIE Sint-Vedastuskerk Hoepertingen Vedastusstraat 4, 3840 Hoepertingen

ORGANISATIE Parochie Sint-Vedastus Hoepertingen

I.S.M. Kerkfabriek Sint-Vedastus Hoepertingen, gemeente Borgloon, Provincie Limburg

12. TENTOONSTELLING
Maak het zelf authentiek

Een van de boeiendste hoofdstukken in de geschiedenis van Kasteel Mariagaarde is het verhaal van de huishoudschool. Tot op vandaag zien we de erfenis van de Zusters Annuntiaten. Niet alleen de prachtige foto's van in het klaslokaal, maar vooral de eigen moestuin met streekproducten. Leer zelf confituur maken, ontdek het verhaal van de school en kom tot rust in het park.

OPENINGSUREN 14.00 – 17.00 uur

LOCATIE Kasteel Mariagaarde Kasteelstraat 10, 3840 Borgloon

ORGANISATIE Kasteel Mariagaarde

I.S.M. Parochieteam Sint-Vedastus Hoepertingen

Heers

13. RONDLEIDING
Red eens een kasteel

Hoe red je een kasteel? Ook dat vraagt vakmanschap! Sinds een jaar zet een groep vrijwilligers in Heers de schouders onder de redding van het mooiste kasteel van Zuid-Limburg. De lokale timmerman/buurman geeft uitleg over de restauratie van het gebinte van de kapel. En we tonen hoe we de broodoven en tuin weer tot leven wekken. Deze schone slaapster wordt écht wakker gekust op Erfgoeddag!

OPENINGSUREN 10.00 – 17.00 uur

LOCATIE Kasteel van Heers, Nieuwe Steenweg 69-71, 3870 Heers

ORGANISATIE VZW Heerlijk(heid) Heers

I.S.M. Gemeente Heers, Regionaal Landschap Haspengouw, Provincie Limburg, Limburg Sterk Merk en de heer Desmaisières.

Hoeselt

16. DEMONSTRATIE
Van leem tot steen

Als sinds 1934 bakt steenbakkerij Wagemans in Werm (Hoeselt) bakstenen in een klassieke, kolengestookte veldoven. Op Erfgoeddag laat de familie Wagemans je van leem tot steen kennismaken met dit unieke productieproces. Geen massaproductie, maar vakmanschap uit Haspengouw. Een uniek bezoek dus!

OPENINGSUREN 13.00 – 18.00 uur

LOCATIE Steenbakkerij Wagemans Bovenstraat 79, 3730 Hoeselt

ORGANISATIE HGSG HOESELT

I.S.M. Dienst Cultuur Hoeselt, GC Ter Kommen

17. WORKSHOP
Zo speelden we vroeger

Vandaag is elektronisch speelgoed niet meer weg te denken in de speelkamers. Maar hoe ging het er vroeger aan toe? Met kleine en eenvoudige spulletjes werden allerlei spelletjes bedacht. Deze oude kinderspelen willen we in de kijker zetten. En waar kan dit beter als in het unieke kader van de Kluis van Vrijhern. Tegelijkertijd laten we u ook graag kennismaken met het leven van een kluisenaar.

OPENINGSUREN 13.00 – 18.00 uur

LOCATIE Kluis van Vrijhern Kluisstraat 1, 3730 Hoeselt

ORGANISATIE Vrienden van de Kluis

I.S.M. Cultuurdienst Hoeselt en Paul Achten

14. WANDELING Kerkepaden in Haspengouw

Wat zijn kerkepaden? Hoe zijn ze ontstaan? Hebben ze nog een toekomst? Terwijl je wandelt over een heropend pad onder leiding van een natuurgids ontdek je wilde planten en bloemen. Je krijgt ook de kans om te proeven van al het lekkers dat je kan maken van deze planten. Ferrariskaarten vertellen hoe de toestand was in de 18e eeuw. Hoe werden deze kaarten gemaakt en wat leren we eruit?

OPENINGSUREN 10.00 - 12.00 uur en 14.00 - 18.00 uur

LOCATIE Kerkepad Heks
Hekslaen 81-83, 3870 Heks

ORGANISATIE Dorpsraad Heks

I.S.M. Daniëlle Houbrechts

15. TENTOONSTELLING Muziek uit konijnenvellenlijm

Konijnenvellenlijm gebruik je bij het herstellen van oude muziekinstrumenten. Maar eerst moet je een dossier samenstellen, een architect en aannemer zoeken en de nodige financiering vinden om eraan te beginnen. Hoe je dit doet, wordt getoond aan de hand van de restauratie van het orgel van Veulen. In de Kerk van Veulen is van alles te zien en in de Bammerd vind je een hapje en een drankje met harmoniemuziek.

OPENINGSUREN 10.00 - 18.00 uur

LOCATIE De Bammerd, Administratief Centrum Heers
Paardskerkhofstraat 20, 3870 Heers

ORGANISATIE Koninklijke Harmonie Salvia Heers

I.S.M. K.H. Salvia Heers, Kerkfabriek Veulen, Instrumentenbouwers Pels-D'Hondt Herselt en Paul Van Riel Holsbeek

Nieuwerkerken

18. DEMONSTRATIE Over orgels en klei

Wil je zelf eens aan de slag als pottenbakker of heb je altijd al willen weten hoe een orgel in elkaar steekt? Dan kan je terecht in een uniek atelier in Nieuwerkerken. Creatief koppel Marc en Marijke openen hun deuren voor demonstraties en deskundige uitleg over hun ambachten. Mark is een gerenommeerd orgelbouwer en Marijke verwierf naam en faam met haar keramiek.

OPENINGSUREN 10.00 - 18.00 uur

LOCATIE Atelier Kersepit
Zwarteindestraat 96, 3850 Kozen

ORGANISATIE Heemkunde Nieuwerkerken

I.S.M. Atelier Kersepit

Riemst

19. FIETSTOCHT Proevertjestocht langs oude ambachten

Bezoek met de fiets of te voet verschillende locaties in Riemst waar je uitleg en demonstraties krijgt over oude ambachten. Halt houden doe je onder meer in de Jambrouwerij, het Wijndomein van Vlijtingen, de Smokkelmolen, het Repaircafé en de mergelgrotten. Op de stopplaatsen kan je telkens proeven van een lekkere versnapering.

OPENINGSUREN 10.00 - 17.00 uur

LOCATIE Smokkelmolen
Kleine Molenstraat 9, 3770 Riemst

ORGANISATIE Gemeente Riemst

Sint-Truiden

20. WORKSHOP Fotogrammen maken

Kom naar de Festraetsstudio, kijk en doe mee! Samen maken jong en oud een collage van kleine erfgoedvoorwerpen op een glazen plaat. Daarna duik je met een ervaren fotograaf in een donkere kamer en maak je van je collage een ongewone zwartwit foto.

OPENINGSUREN 14.00 - 18.00 uur

LOCATIE Festraetsstudio
Begijnhof 25, 3800 Sint-Truiden

ORGANISATIE Begijnhof Buurtcomité Sint-Truiden

I.S.M. Renovat FOTO, w what*

21. TENTOONSTELLING Ontdek de Truiense stadsfotografen

Wie waren de fotografen aan wie wij al die nostalgische stadsfoto's te danken hebben? Met de fototentoonstelling 'Begijnhof in beeld: toen en morgen' brengt het buurtcomité een hommage aan de families Blanckart, Robijns en Rietjens, Miss Kodac en Achille Thijs. Ontdek de Truiense stadsfotografen actief van 1900 tot 1990, onder hen ook Duitse en Belgische oorlogsfotografen.

OPENINGSUREN 10.00 - 18.00 uur

LOCATIE Festraetsstudio
Begijnhof 25, 3800 Sint-Truiden

ORGANISATIE Begijnhof Buurtcomité Sint-Truiden

I.S.M. Geschied- en Oudheidkundige Kring Sint-Truiden, Renovat Foto en Marc Robijns

tip Deze activiteit loopt tot 15 augustus 2019.

22. LEZING Ontdek de stadsfotografen van Sint-Truiden

Wie zijn de fotografen achter de fototentoonstelling 'Begijnhof in beeld: toen en morgen'? Je ontdekt het tijdens een fotolezing over 100 jaar stadsfotografie in Sint-Truiden, met bekende Truiense namen en ook onbekende Belgische en Duitse oorlogsfotografen.

OPENINGSUREN 10.30 - 11.30 uur

LOCATIE Festraetsstudio
Begijnhof 25, 3800 Sint-Truiden

ORGANISATIE Begijnhof Buurtcomité Sint-Truiden

I.S.M. Geschied- en Oudheidkundige Kring Sint-Truiden, Renovat Foto en Marc Robijns

23. TENTOONSTELLING Ambachten, de ruggengraat van een middeleeuwse stad

Van de middeleeuwen tot hun afschaffing in 1794 vormden de ambachten de ruggengraat van de stedelijke samenleving. In het stadsarchief vind je tal van verwijzingen naar de dertien stedelijke ambachten en hun inbreng in het stadsbestuur. Aan de hand van archiefstukken illustreren we hun functioneren en hun rol in het bestuur van de stad. Tijdens demonstraties leer je zelf de informatie over ambachten op te zoeken.

OPENINGSUREN 10.00 - 18.00 uur

LOCATIE Keizerszaal
Diesterstraat 1, 3800 Sint-Truiden

ORGANISATIE Dienst Cultuur, Erfgoed en Archief Stad Sint-Truiden

tip Demonstraties duren 30 minuten en starten om 11.00, 12.30, 14.30, 16.00 en 17.30 uur.

24. TENTOONSTELLING Van pannenkoek tot hostie

Aan de hand van boeiende doe-activiteiten ontdek je bijzondere kloosterambachten. Uit een grote 'pannenkoek' steek je je eigen hostie uit, je hanteert een passer, tekent de mantel voor bij je habijt en je legt de koord van je habijt in een echte patersknop.

Museum DE MINDERE zet je in beweging!

OPENINGSUREN 10.00 - 18.00 uur

LOCATIE Museum DE MINDERE
Capucienessenstraat 1, 3800 Sint-Truiden

ORGANISATIE Museum DE MINDERE

25. DEMONSTRATIE Stambomen maken, een vak apart

Een stamboom in mekaar knutselen vraagt enig vakmanschap, zeker als je weet dat 'stamboomtruienaars' zelfs tot het midden van de zestiende eeuw hun roots kunnen opsporen. Steeds meer bronnen voor dit stamboomonderzoek worden digitaal aangeboden. Maak kennis met deze online zoekmogelijkheden.

OPENINGSUREN 10.00 - 18.00 uur

LOCATIE Abdijsite
Diesterstraat 1, 3800 Sint-Truiden

ORGANISATIE Dienst Cultuur, Erfgoed en Archief Stad Sint-Truiden

tip Een demonstratie duurt 30 minuten en start om 10.30, 12.00, 14.00, 15.30 en 17.00 uur.

26. TENTOONSTELLING Kant, meesterlijk gemaakt

Truienaren zijn goedbekend met kant. Maar wist je dat kanttechnieken en -materialen een geweldige evolutie ondergingen? Je komt het te weten in een demonstratie met authentieke kant uit de schatkamer van de Onze-Lieve-Vrouwekerk. En hoe komt een hedendaags kantwerk tot stand? Volg de realisatie van het wandtapijt, in uitvoering ter gelegenheid van de Trudofeesten.

OPENINGSUREN 10.00 – 18.00 uur
LOCATIE Sint-Gangulfuskerk
Sint-Gangulfusplein 1,
3800 Sint-Truiden
ORGANISATIE Kantelink Kant- en Textielkunst
Sint-Truiden
I.S.M. De schatkamer van de O.L.Vrouw
Kerk Sint-Truiden

27. TENTOONSTELLING Kant! Ambachtelijk meesterschap

De schatkamer van de Onze-Lieve-Vrouwekerk bewaart naast religieuze voorwerpen ook kant. We tonen je kant uit de 19e en 20e eeuw en laten je aan de hand van meterslange kantstukken kennismaken met verschillende kantgenres zoals gemengde kant, naaldkant en kloskant. Kantelink Kant- en Textielkunst Sint-Truiden laat je bovendien zien hoe zo'n kantwerk nu eigenlijk tot stand komt.

OPENINGSUREN 10.00 – 18.00 uur
LOCATIE Sint-Gangulfuskerk
Sint-Gangulfusplein 1
3800 Sint-Truiden
ORGANISATIE Sint-Truidense Schatten vzw
I.S.M. Kerkfabriek Collegiale Onze-Lieve-Vrouw Tenhemelopneming,
Kantelink Kant- en Textielkunst
Sint-Truiden

28. DEMONSTRATIE Morse, nog lang niet uitgestorven

Ondanks alle hoogtechnologische communicatievormen is morse nog lang niet uitgestorven. Bij reddingsoperaties en in crisissituaties bewijst het bijvoorbeeld nog altijd zijn nut. Je krijgt een demonstratie over morse en leert zelf een morsesleutel maken.

OPENINGSUREN 10.00 – 18.00 uur
LOCATIE Triamant
Halingenstraat 76, 3806 Velm
ORGANISATIE Radio Amateurs RST vzw
I.S.M. Triamant

29. TENTOONSTELLING Een depot inrichten. Niet voor dummies!

Kortenbos is al eeuwenlang een belangrijk belevaartsoord. Als dank voor de wonderen van Onze-Lieve-Vrouw werden kledjes geschonken aan het beroemde beeldje van Maria en kind. Wie maakte deze kledjes? Hoe werden ze gemaakt? En welke inspanningen worden geleverd om ze te bewaren?

OPENINGSUREN 11.00 – 17.00 uur
LOCATIE Basiliek Onze-Lieve-Vrouw
Tenhemelopneming
Kortenbos-Sint-Truiden
Basiliekstraat 1, 3800 Sint-Truiden
ORGANISATIE Geschied- en Heemkundige Kring
Kortenbos - Sint-Truiden
I.S.M. Kerkfabriek Onze-Lieve-Vrouw
Tenhemelopneming
Kortenbos-Sint-Truiden

30. MARKT Oude ambachten in de kijker

Over welke vaardigheden en vakkennis moest een ambachtsman vroeger beschikken? Welke kennis had je nodig om op een goede manier het huishouden te organiseren? En welke oude technieken gebruikt een restaurateur? Je ontdekt het antwoord op deze vragen op onze gezellige ambachtenmarkt in het voormalig gemeentehuis van Brustem. Doorlopend kan je genieten van verschillende demonstraties.

OPENINGSUREN 10.00 – 18.00 uur
LOCATIE Gemeentehuis Brustem
Singelplein z/n,
3800 Sint-Truiden
ORGANISATIE Heemkunde
Brustem

31. DANSVOORSTELLING Rond de meiboom

Volksdansen leeft, en nu en dan worden er nieuwe dansen gecreëerd, uitprobeerde en verbeterd, tot er een dansje overblijft dat er goed uitziet en dat fijn is om te dansen. Zoals elk jaar danst Volkskunstgroep Pierlala ook dit jaar rond de meiboom. We brengen daarbij een aantal zelfgemaakte dansen ten beste.

OPENINGSUREN 15.00 – 16.00 uur
LOCATIE Groenmarkt Sint-Truiden
Groenmarkt, 3800 Sint-Truiden
ORGANISATIE Volkskunstgroep Pierlala vzw

32. DEMONSTRATIE Erfgoedplus

Een goed beheer van waardevol erfgoed begint bij een nauwkeurige inventaris. De overheid ontwikkelde een ideaal instrument hiervoor: de databank Erfgoedplus, die op het web raadpleegbaar is. Tijdens Erfgoeddag worden er doorlopend objecten uit de stedelijke collectie geregistreerd. Er is ook regelmatig een demo van Erfgoedplus en je maakt kennis met de ongekende mogelijkheden. Ken je erfgoed!

OPENINGSUREN 10.00 – 18.00 uur
LOCATIE Abdijsite
Diesterstraat 1, 3800 Sint-Truiden
ORGANISATIE Stad Sint-Truiden
I.S.M. Dienst Cultuur, Erfgoed en Archief

tip Demonstraties duren 30 minuten en starten om 10.00, 11.30, 13.30, 15.00 en 16.30 uur.

33. TENTOONSTELLING Collectie Haspengouwse volksdevotie

Eeuwenlang hielpen heiligenbeeldjes mensen bij het beleven van hun geloof. In de loop der jaren gingen echter heel wat gebruikelijke verloren. De Heemkundige Kring van Sint-Truiden bracht een indrukwekkende collectie van deze beelden samen in een permanente opstelling. Welke heiligen herken je? Wie maakte deze beelden? En tegen welk onheil beschermden deze heiligen?

OPENINGSUREN 13.30 – 18.00 uur
LOCATIE Oud Atheneum
Zoutstraat 46, 3800 Sint-Truiden
ORGANISATIE Heemkundige kring Groot
Sint-Truiden

tip De vaste collectie is gratis te bezoeken.

34. MARKT Ambachtenmarkt Abdijsite

Op deze gezellige ambachtenmarkt ontdek je onder meer wat een houtdraaijer, mandenvlechter en visnettenbreier precies doen en hoe ze het doen. Voor kinderen is er een speciale demonstratie spintollen. Kom je zelf ook eens proberen?

OPENINGSUREN 10.00 – 18.00 uur
LOCATIE Abdijsite
Diesterstraat 1, 3800 Sint-Truiden
ORGANISATIE Dienst Cultuur, Erfgoed en
Archief Stad Sint-Truiden

tip Optredens 'De Boddelkèer' doorlopend van 13.00 tot 18.00 uur.

BELEEF Erfgoeddag met een GRATIS duo-dagpas van De Lijn

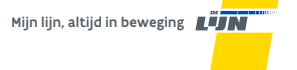
Vul deze bon in, geef hem aan je bus- of tramchauffeur en ontdek de fraaiste cultureel-erfgoedcollecties op Erfgoeddag, een hele dag lang, met de bus en tram.

Voornaam _____ Naam _____
Straat _____ Nr. _____ Busnr. _____
Postcode _____ Gemeente _____
Leeftijd _____ e-mailadres _____

☐ Ik krijg liever geen informatie en aanbiedingen van De Lijn.

Evenementnummer: 199

Opgelet: de twee dagpassen zijn enkel geldig voor 2 personen op zondag 28 april 2019. Enkel originele bonnen worden aanvaard. Niet verenigbaar met andere promoties.

Drie Haspengouwse schatten

Eén beeld in Haspengouw moet je zeker gezien hebben. Bezoek de Sint-Lambertuskerk in 's Gravenvoeren en vergaap je aan de kleurenpracht van Sint-Anna-ten-Drieën uit de 16e eeuw.

Anna-kapel

Waar het houten beeld vandaan komt of wie de beeldhouwer was, is niet bekend. Misschien wel uit de omgeving van Jan van Steffeswert? Zeker weten we het niet. Wel zeker is dat het beeld vanaf de 18e eeuw in de kerk van 's Gravenvoeren werd geplaatst. In de dagboeken van pastoor Daphné uit 1770 wordt beschreven hoe het beeld bij het feest van Sint-Anna op 26 juli in processie vanuit de kerk gedragen wordt naar de kapel.

Polychromie

In de 20e eeuw maakt het beeld heel wat omzwervingen. Eerst wordt het bewaard bij mensen die in de buurt van de kapel wonen. Na

hun overlijden wordt het beeld ondergebracht in een Luikse kluis. In 2003 komt het in privébezit terug in Voeren terecht. Het beeld wordt opnieuw toevertrouwd aan de kerkfabriek. Omwille van de slechte staat waarin het beeld verkeert, wordt beslist om het te laten restaureren. Al snel blijkt dat het beeld een paar keer overschilderd is, de laatste keer in de 19e eeuw. Onder de grijze verflagen vindt de restaurator de verborgen polychromie uit de 16e eeuw. Het beeld wordt in ere hersteld.

De voorbije 10 jaar staat het beeld terug in de kerk, in een beveiligde vitrine rechts van het altaar. De processie gaat nog steeds jaarlijks uit in 's Gravenvoeren, maar Sint-Anna-ten-Drieën heeft haar plek gevonden en blijft ongestoord schitteren in de kerk.

Anna of Sint-Anna is volgens sommige christelijke en islamitische tradities de moeder van Maria en dus de grootmoeder van Jezus. Een Anna-ten-drieën beeldt de grootmoeder, de moeder en Jezus als kind af. Ze worden ook wel de aardse drie-eenheid of Trinitas Terrestris genoemd.

Heers

Verborgen schoons

Oude kaarten bestuderen kan onverwachte informatie opleveren of leiden tot de ontdekking van vergeten pareltjes. Het inspireerde Jos Vandenbrouck tot het herstellen van Sentier nr. 18 in zijn volle glorie.

Kerkepaden

In de Hekslaan, tussen huisnummer 81 en 83 is een kleine doorgang. Tot voor kort liep je er tegen een gesloten hek. Jos Vandebrouck, kunsthistoricus, gids en inwoner van Heks,

ontdekte op oude landkaarten dat de doorgang altijd een openbare weg is geweest.

Jos: 'In de Atlas van de Buurtwegen zagen we dat er een klein pad liep met de naam Sentier nr. 18. Het gaat dan ook om een zogenaamd kerkepad. Dat zijn oude paden die de

kerken of de dorpskernen met elkaar verbonden. Een snelle manier om te voet van de ene plaats naar de andere te gaan. Sommige van die paden zijn er al duizenden jaren.'

Victoriaanse moestuinmuur

Desondanks zijn veel van de paden verdwenen of afgesloten door de eigenaars van de grond waarop zo'n pad loopt. Jos besloot om het pad in ere te herstellen en er terug een doorgang van te maken voor mens, maar ook voor dier. Jos: 'De eerste paar meter wandel je langs een prachtig gerestaureerde 19e eeuwse victoriaanse moestuinmuur. Daarna hebben we gezorgd voor een natuurlijke corridor voor dieren, met gemengde hagen, poelen en hoogstambomen.'

Regionaal Landschap Haspengouw

Jos: 'Het landschap was in slechte staat. In de jaren 1970 is de Henestraat heraangelegd en de aannemer gebruikte een aangrenzende weide als stortplek voor bouwpuin. Samen

met Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren is het bouwpuin opgeruimd en zijn er verschillende poelen aangelegd om het oorspronkelijke beemd karakter van het landschap te herstellen.' Sentier nr. 18 is nagenoeg terug in zijn oorspronkelijke staat en verbindt de Heksstraat met de Henestraat. Op Erfgoeddag kan je de natuurpracht en geschiedenis van dit stukje erfgoed zelf ontdekken.

vzw Trage Wegen

Kerkepaden zijn zogenaamde trage wegen. In Vlaanderen is er vzw Trage Wegen die zich inzet om deze wandelwegen terug onder de aandacht te brengen. Je kan er terecht voor vragen of advies rond een wandelpad in je dorp of straat. Zij organiseren ook geregeld activiteiten, zoals de Dag van de Trage Wegen.

www.tragewegen.be

Vereniging in de kijker: Heemkunde Kanne

Aan de oevers van de Jeker en de voet van de Sint-Pietersberg, ligt het charmante Kanne. Een pittoresk Riemsters dorp met heel wat toeristische troeven, zoals de welgekende mergelgroeven en een rijk verleden. Om dit verleden onder de aandacht te houden kan men rekenen op Heemkunde Kanne. Bestuurslid van het eerste uur, Paul Vrijens, geeft een inblik in de werking.

De pioniersjaren

Zoals veel ideeën, ontstond het idee van een eigen heemkring voor Kanne bij een goed glas op een receptie. Paul: 'Ger Smeets uit Kanne was in december 1998 gaan luisteren naar de boekvoorstelling van 'meester' Vital Medaerts over de Roosburggramp. Hij was flink onder de indruk van de gesprekken die na afloop van de officiële herdenking plaatsvonden. Bij een glas bier besloten hij en zijn vriend Frans Mourmans dat in Kanne ook een vereniging moest bestaan die aandacht besteedde aan het nabije en verre verleden. Een maand later werd een eerste

vergadering belegd en een voorlopig bestuur gevormd.'

De 11 aanwezigen besloten op die vergadering om elke maand samen te komen, een tijdschrift uit te geven en aandacht te besteden aan het Kanners dialect. Bij de kringen van Val-Meer en Veldwezelt werd er over het muurtje gekeken om te zien welke werkwijze zij gebruikten. De officiële startvergadering werd vastgelegd op 26 oktober 1999.

Dit jaar organiseert de kring een nieuwe tentoonstelling. Deze keer staan de schilderijen van het Kanners landschap in bezit van Kannenaren in de kijker. Deze tentoonstelling opent op donderdag 30 mei. Alle info op www.heemkundekanne.be.

Samenwerken met scholen

Het eerste grote project was 'Senioren maken geschiedenis'. Samen met een aantal vrijwilligers brachten de kinderen van de basisschool in Kanne een bezoek aan de 'berg', de grotten van het Avergat. Een succesvolle samenwerking met de school. Er zouden er nog veel volgen.

Paul: 'Na een tijdje begonnen we met het organiseren van eigen tentoonstellingen. De Kannenaar kwam op deze goed bezochte tentoonstelling meer te weten over het graven van het Albertkanaal in Kanne, over het onderwijs tot 1960 en de Eerste en Tweede Wereldoorlog.

Het grootste project tot nu toe was de samenwerking met toneelvereniging Ozzy en de opvoering van theaterstuk Poswick op diverse plaatsen in het dorp en in Château Neercanne.'

Heemkundekanne.be

Hét uithangbord van de vereniging is het tijdschrift. Er verschijnen jaarlijks vier nummers in 250 exemplaren met soms een extra-nummer bij een tentoonstelling of gebeurtenis. Paul: 'Sinds een vijftal jaar hebben we ook een eigen website. Intussen zijn meer dan 100 artikelen geschreven over het verleden en het dialect van Kanne. Voor velen is de vaste rubriek *V'r kalle Kanners* een must. Veel kringen zijn jaloers over de deskundigheid van onze dialectschrijver Twajn Bettens. We zorgen dat er ongeveer om de maand een nieuw artikel op de website verschijnt. Vaak is dat de voorbode van een uitgebreider artikel in het tijdschrift.'

Paul: 'In de toekomst willen we extra aandacht besteden aan de toponymie en oude gebouwen. En we willen blijven inzetten op de samenwerking met de scholen. Jongere generaties betrekken bij alles wat de geschiedenis van het dorp en de streek betreft is toch een van de taken van een heemkring.' De Kannenaar kan op beide oren slapen, het verleden van het dorp is in goede handen.

Traditionele arken

Er zijn van die tradities die elk jaar volgens eenzelfde stramien verlopen, zonder dat daar vergaderingen, draaiboeken of verslagen aan te pas komen. De creatie van de lemen ark in Alt-Hoeselt is er zo één.

Elektriciteitscabine

Tijdens de processie in Alt-Hoeselt, de zondag na Sint-Jan, wordt een oude elektriciteitscabine omgetoverd tot een kleurrijk rustaltaar. Daarvoor gebruiken de buurtbewoners enkel hout, leem, bladeren en bloemen. Met hout wordt een ark gebouwd, een boog van ongeveer 3,5 meter hoog. In die ark wordt leem gesmeerd. In de leem wordt met een mes een tekening gegrift. Die tekening wordt ingekleurd met bladeren en bloemen.

Pater Damiaan

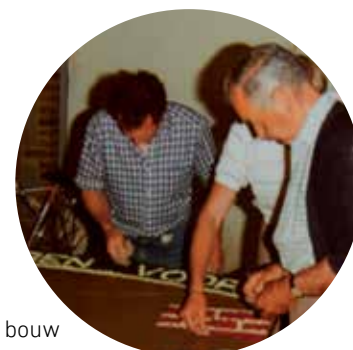
Sinds 1982 is Gérôme Voncken verantwoordelijk voor het maken van de tekening. Gérôme: 'Elk jaar maak ik een nieuw ontwerp. Er is nooit echt een thema. Behalve in het jaar 2009. Toen werd pater Damiaan heilig verklaard en hebben we een grote foto van hem in de ark verwerkt. Andere jaren laat ik mij inspireren door alles wat ik zie.'

Kinderspel

Een paar dagen voor de processie schiet Gérôme in actie. Hij maakt dan een ontwerp op papier en zet erbij welke bloemen kunnen dienen voor welke kleuren. De dag voor de processie gaat hij om half negen 's morgens naar de boerderij op de hoek van de straat. Daar wordt de houten ark bewaard. Samen met enkele burens smeert hij de leem, die vers uit de gracht wordt gehaald, in de ark. Om negen uur komen een tiental mannen en kinderen meehelpen om de bloemen en bladeren in de leem te plakken. Gérôme: 'De kinderen helpen graag mee met dat werkje. Er zijn zelfs jongeren die ondertussen verhuisd zijn uit Alt-Hoeselt, die die dag speciaal terugkomen om te helpen. Tegen één uur is de ark af en is het tijd om de vlaggen naast de processieroute te plaatsen.'

Hoeselt

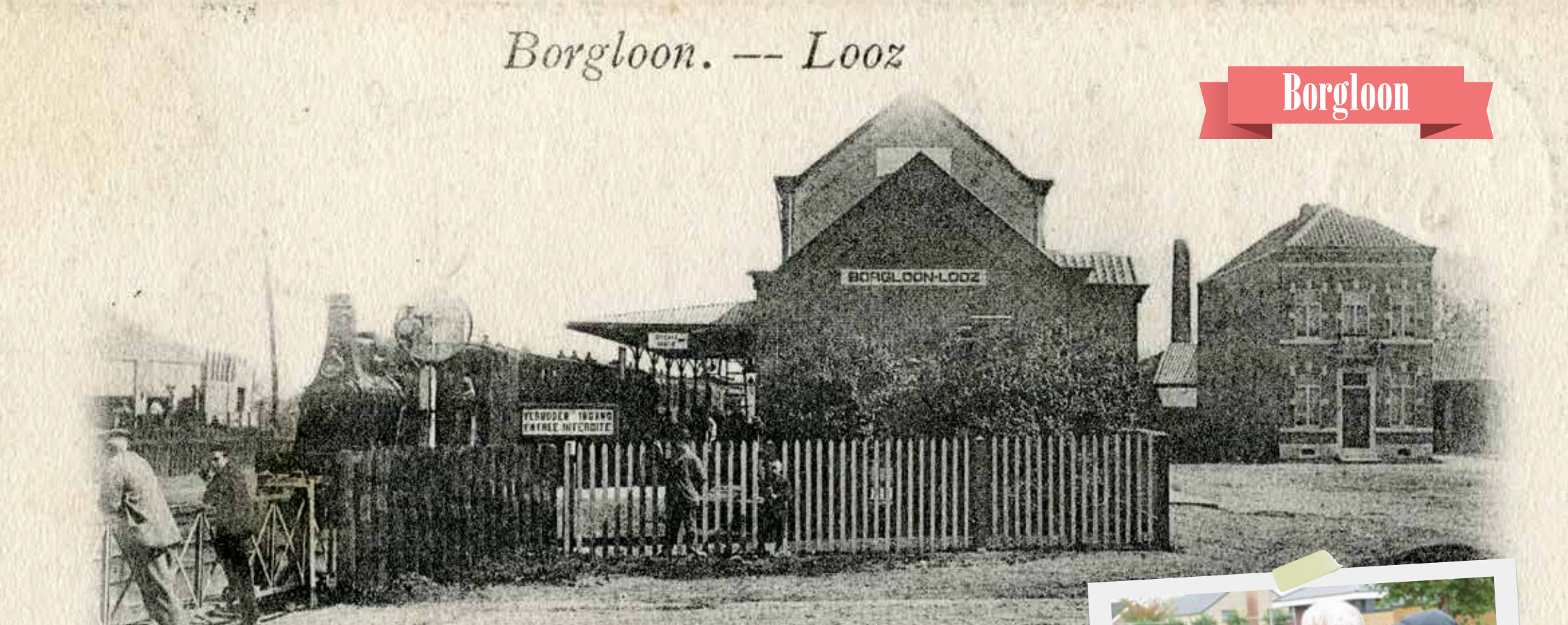

Spel Zonder Grenzen

Gérôme: 'Om de bouw van de parochiezaal hier te bekostigen is er eind jaren '70 een 'Spel Zonder Grenzen' gespeeld. Het dorp werd toen ingedeeld in vier teams met een eigen kleur. Sindsdien zijn wij de blauwen. Iedere kleur heeft zijn eigen straten om te versieren.' Er waren vroeger ook vier arken, maar drie ervan zijn in de loop der jaren verdwenen. Gérôme: 'Moest ik de ontwerpen niet meer kunnen maken, weet ik niet wie het zal of kan overnemen. Maar tot nu toe hebben we nog nooit mensen te kort gehad. Er worden thans nooit op voorhand afspraken gemaakt. Iedereen weet wat te doen en wanneer ze er moeten zijn. Niks moet, alles loopt vanzelf.'

In Haspengouw zijn er meer tradities die de specifieke bodem van de gemeente gebruiken om de processie mee kleur te geven. Zo brachten we vorig jaar in deze krant het verhaal van de mergeltapijten uit Riemst. Dat artikel kan je nalezen op erfgoedhaspengouw.be

Van stroop tot biet

Heb je al eens gehoord van spoorlijn 23? Deze spoorlijn die Sint-Truiden, Borgloon en Tongeren met elkaar verbond, is dan ook beter bekend onder de naam het Fruitspoor. Het was jarenlang een belangrijk element in het fruitverleden van Haspengouw. Belangrijk genoeg voor Haspengouw.TV om er een volwaardige documentairereeks over te maken.

Van Drieslinter tot Tongeren

Luk: 'Het Fruitspoor had een bijzondere impact op de toegankelijkheid van Haspengouw én de rest van Limburg. Dankzij het spoor kwam er een massale fruitexport op gang naar Engeland en het Ruhrgebied. Ook het bietentransport naar de suikerfabrieken van onder meer Tienen zorgde voor een belangrijke inkomstenbron. Via het spoor konden veel arbeiders hun brood gaan verdienen in de Waalse koolmijnen en Luikse staalindustrie.'

Spoorlijn 23 vertrok in Drieslinter in Vlaams-Brabant en spoorde via Sint-Truiden en Borgloon tot in Tongeren. Het traject werd voltooid in 1880. Tot het einde van de jaren '50 van de vorige eeuw werd het spoor intensief gebruikt. Ondertussen is het spoor helemaal in onbruik geraakt. Er zijn slechts enkele landschapselementen en oude stationsgebouwen die haar herinnering in ere houden.

Martine: 'Onze aandacht voor het Fruitspoor komt voort uit een eerdere documentairereeks die we hebben gemaakt. In vier delen werd stilgestaan bij 100 jaar Haspengouwse fruitgeschiedenis van 1880 tot 1980. Het Fruitspoor fascineerde en we willen dit verhaal dan ook verder uitdiepen.'

La Grande siroperie Limbourgeoise

De documentaire is opgevat als een roadmovie. Onderweg wordt afgestapt aan een aantal voormalige stations en stopplaatsen. In Borgloon houden de documentairemakers halt in Hoepertingen en Jesseren.

Luc: 'In Kasteel Mariagaarde werd lange tijd les gegeven. Honderden meisjes gingen bij de Annunciaten naar de huishoudschool. Het verwerken van fruit was een belangrijk

onderdeel van de leerstof. In Jesseren wordt er stilgestaan bij het verhaal van burggraaf en kolenhandelaar Vincent de Kerckhove de Varent. In 1890 richt hij 'La Grande siroperie Limbourgeoise' op, een stroopfabriek in Jesseren met een rechtstreekse aansluiting op de spoorlijn. Een tijd gaat het uitstekend met de fabriek, maar vanaf 1901 gaat het bergaf. In 1918, bijna dag op dag met het beëindigen van de Eerste Wereldoorlog, komt de fabriek in handen van de stroopstokersfamilie Lowette uit Bommershoven.'

Vele handen

Martine: 'Voor deze documentaire kunnen we rekenen op financiële steun van Erfgoed Haspengouw en de Vlaamse Gemeenschap. De talentvolle Loonse vormgever Nick Timmermans helpt met de animatie en voor de muziek krijgen we de hulp van Jan Swerts.' De première van de documentaire over het Fruitspoor is voorzien voor december 2019 en zal onder meer te bekijken zijn via www.haspengouw.tv.

Oproep!

Heb je nog documenten, prentkaarten of foto's over het Fruitspoor, over de Truiense suikerfabriek Mellaerts, over het bieten- en fruittransport, over de wekelijkse beestenmarkt in Tongeren of over de stroopfabricatie in Jesseren? Wil je deze ter beschikking stellen van Haspengouw.TV? Neem dan contact op via info@erfgoedhaspengouw.be. Alle materiaal wordt na digitalisatie terugbezorgd aan de eigenaars of wordt ter plaatse gefilmd.

Erfgoed Haspengouw
Abdij
Diesterstraat 1
3800 Sint-Truiden

011-70 18 30
info@erfgoedhaspengouw.be

erfgoedhaspengouw.be

Volg ons op de sociale media!

Erfgoedkrant Haspengouw is een uitgave van projectvereniging Erfgoed Haspengouw, het intergemeentelijk samenwerkingsverband tussen Bilzen, Borgloon, Gingelom, Heers, Hoeselt, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden en Voeren voor het cultureel erfgoed in Haspengouw.

De krant wordt gedrukt op 57.000 exemplaren en in deze gemeenten huis-aan-huis verspreid.

Teksten: Erfgoed Haspengouw – **Eindredeactie:** Erfgoed Haspengouw – **Foto's:** Mark Duser, Rijksarchief Hasselt, Heemkunde Rosmeer, Collectie Govaerts, KIK-IRPA, Lieve Opsteyn, Katrien Houbey, Heemkunde Kanne, Yves Voncken, Peter Preuveeneers, Collectie Paul Pastiels en Stad Sint-Truiden
Layout: Smets•Ruppel – **Druk:** drukkerij Moderna

